

УДК 336.71

JEL CLASSIFICATION: E52, E58, G21

Федишин М.П.

к. е. н., доцент кафедри публічних,
корпоративних фінансів та фінансового посередництва,
заступник декана з організаційно-виховної роботи
факультету фінансів, підприємництва та обліку,
Чернівецький національний університет імені Юрія . Федьковича,
м. Чернівці, Україна

Солійчук А.О.

магістр кафедри публічних,
корпоративних фінансів та фінансового посередництва
факультету фінансів, підприємництва та обліку,
Чернівецький національний університет імені Юрія . Федьковича,
м. Чернівці, Україна

Fedyshyn Maiia

Ph. D. in Economics, Associate Professor
First Vice-Dean of the Faculty of Finance, Business and Accounting,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, Ukraine

Soliichuk Alina

Master degree in Economics
Faculty of Finance, Business and Accounting,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, Ukraine

МАКРОПРУДЕНЦІЙНА ПОЛІТИКА НБУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОСИЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

MACROPRUDENTIAL POLICY OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE AS A TOOL TO STRENGTHEN FINANCIAL STABILITY

Анотація. У статті розкрито теоретико-методичні аспекти макропруденційної політики як одного з найважливіших елементів підтримання фінансової безпеки держави. Створення дієвої фінансово-кредитної системи, здатної ефективно впливати на економічні процеси в країні має бути ключовим завданням головного макропруденційного регулятора – Національного банку України. Визначено, що такий процес має будуватися на науково-обґрунтованих засадах на постійній основі та з врахуванням макроекономічного аналізу і прогнозу майбутньої ситуації. З'ясовано, що Національний банк постійно вдосконалює інструменти забезпечення фінансової стабільності в країні та регулярно проводить оцінку ризиків для фінансового сектора та економіки в цілому. Для досягнення фінансової стійкості НБУ використовує такі підходи як реалізація макропруденційної політики; підтримка банків НБУ як кредитора останньої інстанції; забезпечення нагляду (нагляду) за банками, платіжними системами і платіжними системами; стрес-тестування банківської системи і найбільших банків-позичальників.

Ключові слова: Національний банк України, макропруденційна політика, фінансова стабільність, банківська система, інструментарій, кризові явища.

Федишин М.П.: ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0807-6814>

e-mail: m.fedyshyn@chnu.edu.ua

Солійчук А.О.: e-mail: soliichuk.alina@chnu.edu.ua

Abstract. *Introduction.* The global financial crisis has highlighted the inability of traditional regulation to anticipate and overcome growing global financial imbalances, which has led to negative macroeconomic consequences. That is why most countries need to go beyond microprudential regulation and develop a more systematic approach that could ensure the financial stability of the country's economy as a whole. This integrated approach is called macroprudential policy. That is why the study of macroprudential policy is of particular importance, which determines the relevance and need for deeper research on this topic.

Purpose. The purpose of the study is to determine the theoretical foundations and practical implementation of macroprudential policy as a tool for government regulation, research and justification of tools and institutional support for macroprudential regulation to ensure the financial stability of the banking system.

Results. The article identifies the theoretical and methodological aspects of macroprudential policy as one of the most important elements of maintaining the financial security of the state. Creating an effective financial and credit system capable of effectively influencing economic processes in the country should be a key task of the main macroprudential regulator - the National Bank of Ukraine. It is determined that such a process should be based on scientifically sound principles on a permanent basis and taking into account macroeconomic analysis and forecast of the future situation.

Conclusions. The result of research is to improve the definition of macroprudential policy, which is as follows: macroprudential policy is a set of measures, tools, institutional environment to ensure the financial stability of the financial system and the banking sector, in particular. It is determined that the National Bank is constantly improving the instruments for ensuring financial stability in the country and regularly conducts risk assessments for the financial sector and the economy as a whole. To achieve financial stability, the NBU uses such approaches as the implementation of macroprudential policy; providing supervision (supervision) of banks, payment systems and payment systems; stress testing of the banking system and the largest borrowing banks. Macroprudential policy aims to reduce the sensitivity of the financial system to shocks by limiting the accumulation of financial vulnerabilities.

Key words: National Bank of Ukraine, macroprudential policy, financial stability, banking system, tools, crisis phenomena.

Постановка проблеми. Необхідною умовою розвитку економіки є стабільна, фінансово стійка та ефективна фінансова система. Так сталося у більшості країн світу, що відповідальність за фінансову стабільність фінансової системи покладається на центральні банки, які мають необхідні людські, фінансові та організаційні ресурси, тому забезпечення фінансової стабільності стало складовою мандатів центральних банків світу.

Світова фінансова криза висвітлила нездатність традиційного регулювання передбачити і долати зростаючі глобальні фінансові дисбаланси, що призвело до негативних макроекономічних наслідків. Ось чому більшості країн необхідно вийти за рамки мікропруденційного регулювання і розробити більш систематичний підхід, який міг би забезпечити фінансову стабільність економіки країни в цілому. Такий комплексний підхід називається макропруденційною політикою. Саме тому вивчення макропруденційної політики набуває особливого значення, що визначає актуальність та необхідність глибшого дослідження даної теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Увага науковців до макроекономічної політики як об'єкта дослідження для забезпечення фінансової стійкості і стабільності фінансової системи посилилася відносно недавно. Популярність проблем фінансової стабільності і стійкості фінансової системи значно зросла в останні роки, особливо під час та після великої фінансової кризи 2007–2009 років. З тих пір ця тема є актуальною, а

дослідження впливу макропруденційних заходів на макроекономічні показники, все ще відкриті для обговорення. Використання макропруденційних важелів, як правило, мотивоване необхідністю утримувати системний ризик і, таким чином, сприяти макроекономічній стабільності.

Окремі питання макропруденційної політики розглянуті в роботах зарубіжних і вітчизняних вчених, таких як: О. Петрик, Г. Карамішева В. Козюк, Д. Кавалло, В. Міщенко, С. Моїсєєв, О. Швець, П. Житний, П. Матвієнко, Р. Павлов, С. Шаповалова, А. Тернер, Я. Белінська, О. Василик, Д. Волкер, Б. Пшик, Роджер В. Фергюсон, П. Клемент. Питання взаємозв'язку макропруденційної з монетарною політикою та її вплив на стан грошово-кредитного ринку висвітлені у наукових працях Холявко Н. [1], Жаворонка А. [2], Ковальчук Н. [3], Марича М., Абрамової А. [4].

Однак важливо відзначити, що питання макропруденційної політики набагато більше вивчається зарубіжними вченими, ніж вітчизняними. Зокрема, потребують ґрунтовних досліджень методологічні принципи, інституційне забезпечення та інструментарій реалізації.

Формулювання цілей дослідження. Метою роботи є вивчення теоретичних основ та практичної реалізації макропруденційної політики як інструмента державного регулювання, дослідження і обґрунтування інструментів та інституційної підтримки макропруденційного регулювання для забезпечення фінансової стабільності банківської системи.

Виклад основних результатів дослідження. Задовго до дослідження терміну «макропруденційна політика», центральні банки активно її використовували для вирішення проблем фінансової стабільності, особливо серед країн із ринковою економікою.

Макропруденційна політика – це фінансова політика, спрямована на забезпечення стабільності фінансової системи в цілому для запобігання суттєвим перебоєм у кредитуванні та інших життєво важливих фінансових послугах, необхідних для стабільного економічного зростання.

Стабільність фінансової системи піддається більшому системному ризику у момент високої вразливості фінансової системи, наприклад, коли установи та інвестори мають високі важелі впливу та надмірно покладаються на незастраховане короткострокове фінансування, а взаємозв'язки є складними та непрозорими.

Висока вразливість підвищує ймовірність того, що провал фірми або інший негативний шок спричинить негативні наслідки для інших фінансових установ через прямий вплив чи інші негативні зовнішні фактори, що виникають внаслідок початкового шоку.

Фінансова стабільність є динамічною характеристикою здатності фінансово-кредитної системи до нівелювання впливу негативних зовнішніх загроз і внутрішнього середовища для того, щоб забезпечувати трансформацію фінансових ресурсів в розвиток реального сектору економіки.

Найважливіші складові фінансової стабільності – це стабільність фінансових структур, інфраструктури, стан якої характеризується збалансованою стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних факторів, здатність забезпечити ефективну роботу національної економічної системи.

Макропруденційна політика спрямована на зменшення чутливості фінансової системи до шоків шляхом обмеження накопичення фінансової вразливості.

Макропруденціальні заходи були вперше використані центральними банками Гонконгу в 1990-х роках, Південної Кореї і Сінгапуру в 2000-х роках у відповідь на приплив надлишкового капіталу. А після кризи 2008-2009 рр. широкого поширення набула «макропруденційна концепція». Центральні банки почали створювати окремі підрозділи фінансової стабільності, що спеціалізуються на макропруденційних аналізі та регулюванні, а також публікувати звітність щодо фінансової стабільності [5,351].

У багатьох наукових статтях ідентифікуються поняття «макропруденційна політика» і

«макропруденційне регулювання», зауважимо, що вони мають різне значення. Поняття макропруденційної політики ширше, ніж поняття макропруденційного регулювання, яке слід розглядати тільки як інструмент реалізації макропруденційної політики.

Незважаючи на те, що термін «макропруденційна політика» набув широкого поширення і практичне значення тільки в кінці ХХ століття, з'явився він набагато раніше. Цей термін вперше був використаний в міжнародному контексті в 1979 році на засіданні Комітету Кука (попередника Базельського комітету з банківського нагляду). Комітет запустив проект зі збору статистики з міжнародного кредитування і зіткнувся з питаннями про злиття мікро- і макропроблем, тому вищевказаний термін послужив своєрідним кодом для його учасників. Однак після азійської кризи 1990-х років цей термін став широко застосовуватися і використовуватися МВФ. Зокрема, в 2000 р МВФ розробив «макропруденційні індикатори», які через рік були перейменовані в «індикатори фінансової стійкості» [6,81].

Макропруденційна політика передбачає, що системні ризики можуть бути викликані різними факторами (екзогенними і ендогенними), але часто виникають в результаті колективних дій окремих фінансових установ. А дотримання стандартів базового капіталу і ліквідності окремими установами не є безумовною гарантією мінімізації системних ризиків для фінансового сектора. У зв'язку із цим набули поширення інші інструменти для запобігання ризиків або, принаймні, зменшення їх впливу – макропруденційні важелі.

Метою макропруденційної політики є зниження ймовірності фінансових криз та обмеження їх впливу на фінансову систему та макроекономіку. Вивчаючи попередні фінансові кризи та події, що призвели до них, вдалося виявити певні циклічні явища, які стали причиною багатьох фінансових криз. Це явища, наприклад, надзвичайно швидке зростання обсягів кредитування та заборгованості, бульбашки цін на житло та інші активи, а також швидке зростання короткострокового фінансування фінансових установ на ринковій основі.

Задля забезпечення стабільного і стійкого економічного розвитку всі складові макроекономічної системи мають підлягати регулюванню в межах єдиної макропруденційної політики як інструмента забезпечення безперебійного функціонування, задоволення вимог, надання послуг, підтримки оптимальної величини прибутковості, ліквідності та платоспроможності за умови допустимого рівня ризиків, та протистояння негативному впливу внутрішніх і зовнішніх факторів.

Національний банк України як регулятор банківської системи теж отримав мандат на розробку та здійснення макропруденційної політики, що відповідає рекомендаціям Єврокомісії та Європейської Ради з системних ризиків у 2015 році. Зокрема, статтю 6 Закону України «Про Національний банк України» визначено функцію сприяння фінансовій стабільності після забезпечення цінової стабільності, яка реалізується шляхом ухвалення рішень та вжиття заходів задля зниження системних ризиків, посилення стійкості фінансової системи і банківського сектору та в такий спосіб забезпечення фінансової стабільності, ефективності виконання фінансовою системою своїх функцій.

У межах наділених Нацбанком повноважень щодо формування макропруденційної політики функціонує Комітет з фінансової стабільності. Цей комітет є органом стратегічного рівня, його очолює Голова НБУ – Кирило Шевченко. Засідання даного комітету проводяться щокварталу або за потреби можуть організовуватися частіше. Фінансова стабільність в Україні залежить як від комерційних банків, так і від функціонування небанківських фінансових установ. Це зумовлює необхідність організації ефективних заходів макропруденційної політики.

З метою сприяння фінансовій стабільності у 2015 році указом Президента України було створено Раду з фінансової стабільності (РФС), ключовим завданням якої стало виявлення та зменшення ризиків фінансової системи країни. Іншими словами, Рада з

фінансової стабільності являє собою платформу для обговорення ризиків та загроз фінансовій стабільності керівниками установ учасниць даного органу (рис.1).



Рисунок 1. Інституційне середовище макропуденційної політики

Джерело: авторська розробка

Таким чином інституційне середовище макропуденційної політики охоплює НБУ, Міністерство фінансів, Національну комісію з ринку цінних паперів і фондового ринку (НКЦПФР), Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО).

Зауважимо, що комітет з фінансової стабільності НБУ у своїй роботі ставить такі основні завдання: визначення системних ризиків, способів їх нівелювання, формування рекомендацій щодо застосування макропуденційних інструментів, координація дій підрозділів Нацбанку для сприяння фінансової стабільності. Сформовані комітетом рекомендації подаються на розгляд Правлінню Нацбанку, яке ухвалює відповідне рішення про макропуденційне реагування. У разі виявлення системного ризику, який неможливо усунути законодавчими повноваженнями НБУ, комітет пропонує Раді з фінансової стабільності його оцінити.

Варто зауважити, що у разі виникнення необхідності РФС формує рекомендації щодо способів нейтралізації ризиків для фінансових установ. Комерційні банки, яким надійшла дана рекомендація, зобов'язані виконати її або пояснити причини невиконання.

Рада фінансової стабільності у відповідності з статтю 71 Закону України «Про Національний банк України» [7] підтверджує ознаки нестійкого фінансового стану банківської галузі, а також причини, що загрожують стабільності банківської чи/або фінансової системи держави.

З метою забезпечення ефективної реалізації макропуденційної політики

використовують макропруденційні інструменти, які поділяються на інструменти капіталу, інструменти ліквідності та секторальні інструменти. Якщо виникають системні ризики що ускладнюють стан розвитку та національні особливості вітчизняного фінансового сектору регулятори створюють нові, додаткові макропруденційні інструменти [5,355].

Вибір інструменту залежить від проміжних цілей, яких потрібно досягнути. Водночас часто за допомогою одного інструменту досягають кількох цілей. Розглянемо поширені у світовій практиці інструменти.

Першою групою є інструменти капіталу: контрциклічний та буфер консервації капіталу (countercyclical capital buffer, CCB). Суть застосування інструменту полягає у встановленні підвищених вимог до капіталу (буфера) у період кредитної експансії з можливістю зниження норми або повної його деактивації в період економічного спаду, коли відбувається матеріалізація системних ризиків. За допомогою даного інструменту вдається знизити проциклічність фінансової системи.

Запровадження контрциклічного буфера капіталу підвищує стійкість банківської системи, захищає її від потенційних втрат та опосередковано обмежує експансивну фазу кредитного циклу.

Буфер системної важливості (buffer for systemically important banks) визначає додаткові вимоги до капіталу для системно важливих банків, фінансовий стан чи банкрутство яких може мати серйозні наслідки для фінансової системи та економіки вцілому. Запровадження даного інструменту посилює здатність комерційних банків покривати втрати, а відповідно і зменшення імовірності кризових явищ та їх масштабних наслідків.

Буфер системного ризику (systemic risk buffer, SRB) передбачає створення додаткового запасу капіталу для зменшення вразливості до довготермінових структурних (нециклічних) системних ризиків.

Може застосовуватися до всіх або до окремих груп банків. За рекомендацією Європейської ради фінансової стабільності він повинен покривати ризики, що не є вимірюваними, однорідними та стандартизованими, як наприклад кредитний, ринковий чи операційний ризики.

Буфер збереження капіталу (CCB). Метою даного інструменту є створення резерву капіталу в нестресовий період понад мінімальні обов'язкові вимоги для покриття можливих збитків та запобігання порушенням мінімальних вимог достатності капіталу в майбутньому.

Наступним є коефіцієнт левериджу, що розраховується як відношення капіталу першого рівня до всіх активів (балансовими і позабалансовими), незалежно від ризику. Підтримка коефіцієнта на необхідному рівні дозволяє обмежити зростання активних операцій банків за рахунок позикових коштів. Служить додатковим захистом від надмірного зростання балансу за умови, що вагові коефіцієнти ризику активів не відображають фактичну ризикованість операцій.

Перевагою інструменту є його простота і прозорість, так як для його розрахунку активи не розподіляються за ступенем ризику. Базельський комітет з банківського нагляду встановив мінімальне значення коефіцієнта левериджу на рівні 3% [8, 35].

Наступною групою є інструменти ліквідності. Коефіцієнт покриття ліквідністю (liquidity coverage ratio, LCR) обчислюється відношенням суми наявних ліквідних активів у комерційному банку до чистих відпливів коштів, що очікуються на протязі тридцяти днів у разі виникнення кризової ситуації.

Підтримуючи коефіцієнт на певному рівні, банки підтримують достатній рівень ліквідності, щоб пережити кризовий період. LCR часто визначають як мікропруденційний інструмент, який за допомогою встановлення додаткових вимог (фіксованих або змінних у часі) може бути використаний для досягнення макропруденційних інгібіторів. Наприклад, регуляторні органи можуть зменшити вимоги LCR під час системної кризи ліквідності, щоб

банки могли повністю виконувати свої зобов'язання перед вкладниками.

Коефіцієнт чистого стабільного фінансування (NSFR) визначає мінімальну частку стабільного (довгострокового) фінансування залежно від ліквідності та залишкового терміну активів банку.

Цей документ заохочує банки зосередитись на довгострокових джерелах фінансування та не кредитувати протягом тривалого часу, покладаючись виключно на короткострокове фінансування.

Серед інших використовуваних інструментів:

- встановлення граничного співвідношення розміру кредиту до вартості забезпечення (loan-to-value ratio, LTV) є інструментом, що обмежує максимальний розмір кредиту домогосподарствам залежно від вартості забезпечення, яке комерційний банк отримує по кредиту;

- встановлення граничного співвідношення суми обслуговування боргу до доходу позичальника (debt-service-to-income ratio, DSTI) або загальної суми кредиту до доходу (debt-to-income ratio, DTI) [9,47];

- підвищені вимоги до розкриття інформації як інструмент може вимагатися регулятором з метою підвищення поінформованості громадськості про діяльність фінансових установ, підвищуючи стійкість фінансової системи. Додаткове розкриття інформації забезпечує зростання якості оцінювання ризиків учасниками фінансового ринку, зокрема ризиків платоспроможності та ліквідності контрагентів.

Побутує твердження, що макропруденційна політика контрциклічна за своєю суттю, тобто має за мету нейтралізувати системні ризики та посилити стійкість фінансового сектору з тим, щоб забезпечити фінансову стабільність. Базовим принципом макропруденційної політики є створення буферів (резервів) капіталу та ліквідності в часи економічного зростання, які можна використати у кризові періоди.

Після глобальної кризи 2007-2009 рр. макропруденційна політика стала обов'язковою для центральних банків. В Україні макропруденційні інструменти почали вводити пізніше, ніж в сусідніх європейських країнах. Як відомо, в 2014-2015 роках національна банківська система і економіка пережили чергову кризу. Серед перших посткризових кроків була чистка банківської системи і створення сучасної наглядкової системи. Зважаючи на це до недавнього часу не існувало передумов для застосування багатьох традиційних макропруденційних заходів, таких як контрциклічну буфер капіталу.

Фактично, впровадження макропруденційних інструментів в Україні тільки починається. Зокрема, з 1 січня 2020 року українські банки повинні були приступити до формування буфера консервації капіталу на рівні 0,625% від основного капіталу (з поступовим збільшенням до 2,5% на 1 січня 2023 року; відповідно, до початку наступного року буфер повинен бути 1,25%). До початку 2021 року 14 найбільших вітчизняних банків повинні були сформувавши буфери системної значущості на рівні 1-2% (залежно від рівня системної значущості банку) [10].

Сьогодні, у зв'язку з кризою, регулюючі органи послаблюють вимоги до буферних запасів капіталу, що дозволяє направити створений запас капіталу на покриття збитків і підтримку кредитування. Ухвалено рішення не допустити банківську систему України в період нестабільності на світових ринках через поширення коронавірусного захворювання (COVID-19) втратити фінансову стійкість. Таким чином, через коронакризу і поведінку інших центральних банків НБУ відклав введення буферного капіталу і системного буфера. Буфер капіталу - це запас, який банки накопичують під час економічного зростання, щоб компенсувати можливі втрати в разі рецесії. Зауважимо, що попри відтермінування вимог по дотриманню буферів, банкам необхідно зберігати наявний запас капіталу для забезпечення власної стійкості та покриття можливих втрат. Тому Національний банк України рекомендує утриматися від розподілу капіталу на виплату дивідендів доки ефект від наслідків

обмежень, спричинених поширенням коронавірусної хвороби можна буде оцінити глибше. Проаналізуємо дотримання банківським сектором нормативів капіталу (табл.1).

Таблиця 1

Динаміка нормативів капіталу банківської системи за 2017-2019 роки

Показники		2017 рік	2018 рік	2019 рік	Відхилення (+,-) звітного періоду до	
					2018 року	2017 року
Н1	Регулятивний капітал, млн.грн	115818	126117,6	150313,8	+24196,2	+34495,8
Н2	Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (не менше 10 %)	16,1	16,18	19,66	+3,48	+3,56
Н3	Норматив достатності основного капіталу (не менше 7%)	x	x	13,5	-	-

З даних табл.1 бачимо, що норматив достатності капіталу по банківській системі перевищує нормативне значення за досліджуваний період, що свідчить про забезпеченість банківського сектору капіталом. Перевищення фактичного значення у 2019 році складає 9,66% порівняно з нормативним значенням Н2 не менше 10% [10].

У 2019 році банківські установи розраховували та подавали за звітними даними інформацію щодо нормативу достатності основного капіталу, що за станом на 01.01.2020 року майже у 2 рази перевищив нормативне значення 7% і склав 13,5%. Це означає, що банківські установи мають достатній обсяг основного капіталу порівняно з активами.

Наступним інструментом макропруденційного регулювання є ліквідність банківської системи України, яка визначається нормативом короткострокової ліквідності (рис.2); коефіцієнтом покриття ліквідністю (LCR) за всіма валютами (LCR_{вв}) та в іноземній валюті (LCR_{ів}); коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR).



Рисунок 2. Динаміка нормативу Н6 за 2017-2019 роки

Джерело: складено автором

Дані рис.2 свідчать, що банківська система має достатній запас короткострокової ліквідності, і переважна більшість банків виконує короткостроковий норматив ліквідності (100% LCR) із суттєвим запасом. Проте Національний банк заявив, що за потреби він тимчасово знизить мінімальний рівень LCR.

Крім нормативів капіталу та ліквідності для дослідження рівня фінансової стійкості комерційних банків застосовується система економічних нормативів. Адже задля підтримки стабільності банківської діяльності НБУ було прийнято «Інструкцію про порядок

регулювання діяльності банків в Україні», де наведений порядок розрахунку економічних нормативів, які є обов'язковими до виконання всіма комерційними банками, а це дає можливість об'єктивно оцінити фінансовий стан як окремої установи комерційного банку так і банківської системи в цілому.

Проаналізуємо значення економічних нормативів кредитного ризику (рис.3).

Що стосується нормативів кредитного ризику, то спостерігаємо зниження значень нормативів порівняно з граничними нормативними значеннями. Відмітимо, що банківському сектору вдалося суттєво зменшити норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами, який перевищував нормативне значення не більше 25%, розміром по системі станом на 01.01.2017 року 36,72, що на 11,72 більше нормативного значення [11].

Отже, за досліджуваній період збільшився кредитний ризик невиконання окремими контрагентами або групою пов'язаних між собою контрагентів своїх зобов'язань.

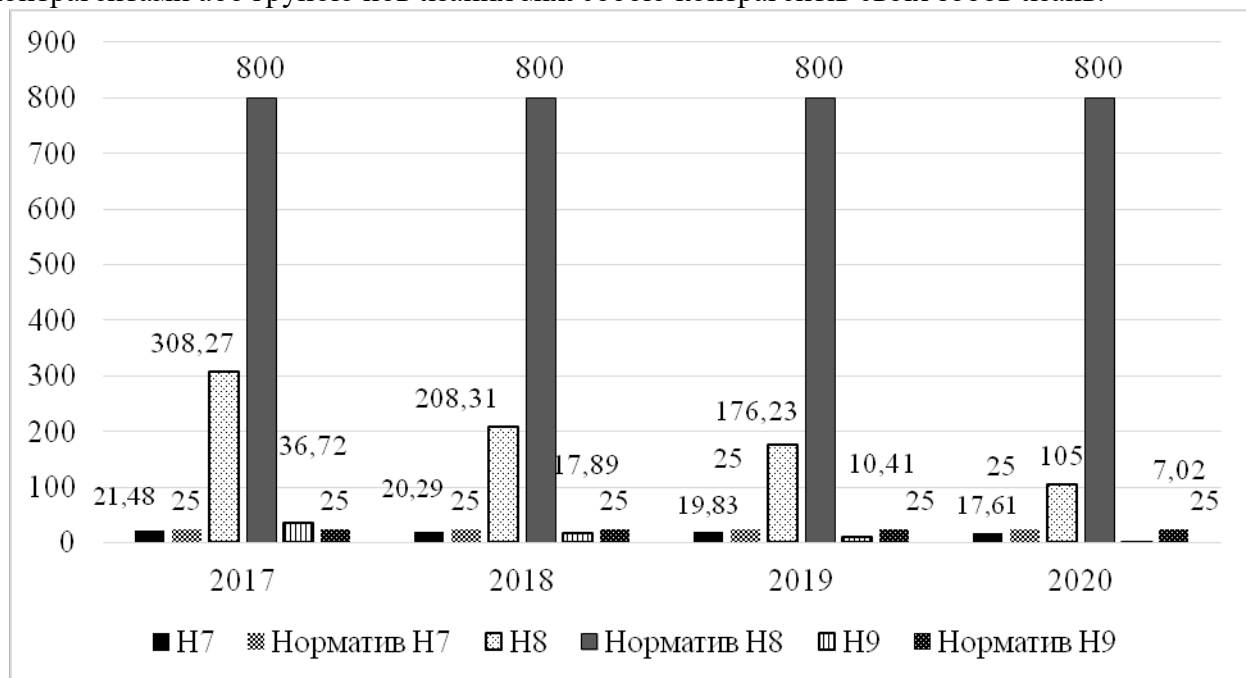


Рисунок 3. Динаміка нормативів кредитного ризику

Джерело: складено автором

Дослідження фінансової стійкості банківських установ займає чи не найперше місце серед ключових проблем, які впливають на розвиток банківського сектору та всієї економіки загалом.

Грунтуючись на Базельських принципах, НБУ вимагає повної та достовірної оцінки кредитних ризиків. Регулятор очікує від банків дотримання мінімальних стандартів, а саме:

- висновки банків базуються на підтверджених даних, зокрема на офіційній фінансовій звітності. Компанії, що залучають кредити обсягом понад 200 млн грн, повинні мати аудійовану звітність;

- позичальники мають прозору структуру власності, а банки розуміють периметр бізнес-груп;

- оцінки враховують прогностичні показники та ризики економічного середовища [12].

Таким чином, Нацбанк продовжує здійснювати постійний моніторинг якості портфеля, щоб не допускати накопичення системних ризиків та забезпечити фінансову стабільність та зменшити частку непрацюючих кредитів у системі.

Також продовжується щорічне стрес-тестування найбільших боржників,

контролюватимуться концентрації та практики кредитування пов'язаних із банками осіб.

Розглянемо рейтинг комерційних банків з найбільшою часткою непрацюючих кредитів.

Таблиця 2

Динаміка частки непрацюючих кредитів у комерційних банках, %

Назва банку	01.01.2018	01.01.2019	01.01.2020	01.10.2020
ПАТ «Промінвестбанк»	75,3	85,1	96,9	99,2
АТ «Сбербанк»	52,3	80,3	80,4	83,7
АТ КБ «Приватбанк»	87,6	83,4	78,4	79,2
АТ «Альпарі банк»	0	1,8	1,1	78,6
АТ «Містобанк»	54,2	71	68,5	75,3
АТ «Банк Кредит Дніпро»	63,6	66,1	58,2	64,4
АТ «БТА Банк»	93	92,7	99,5	62,6
АТ «Комінвестбанк»	20,3	27,2	50,6	53,6
АТ «Ощадбанк»	62,7	67,3	55,5	50,8
АТ «Кристалбанк»	23,7	37,3	55,5	49,2
АТ «Укрексім банк»	60	57,9	53,8	48,6
АТ «МІБ»	11,6	37,7	39,1	45

Джерело: [10-11]

Зауважимо, що якщо банківські установи не вживатимуть заходів щодо зниження частки непрацюючих кредитів в подальшому матиме місце нарощення системного кредитного ризику.

Непередбачуваність економіки, нестабільна політична ситуація спричиняють безліч внутрішніх та зовнішніх чинників, які впливають на діяльність банку, і немає ніякої можливості їх спрогнозувати. Тому жодна рейтингова методика не є універсальною.

Можливим напрямком вирішення даної проблеми може бути проведення рейтингової оцінки не за результатами річної звітності, а хоча б за результатами квартальної звітності, у кращому випадку щомісячної або щотижневої.

Ключовим чинником у процесі залучення клієнтів та інвесторів, від активності яких багато в чому залежить фінансова стійкість банківської установи є інформаційна відкритість банку. У процесі дослідження виявлено, що більша інформаційна відкритість комерційних банків призводить до підвищення рівня довіри суспільства до діяльності банку, що, у свою чергу, позитивно впливатиме на його надійність, а відповідно і зміцнює фінансову стійкість.

Вирішуючи проблему накопичених проблемних активів на балансах державних банків, Рада схвалила їхні плани з врегулювання непрацюючих кредитів. Ці плани передбачають скорочення портфелю NPL у держбанках з поточних 66% до 31% у 2023 році або на понад 300 млрд грн в абсолютному вимірі. Відмітимо, що в жовтні 2020 року частка проблемних активів зменшилася з 45,6% до 43,4% порівняно з максимальним показником 56% у липні 2017 року. На це вплинули заходи щодо очищення балансів банків, у тому числі державних від проблемних активів, зокрема Приватбанк списав 38 млрд грн непрацюючих активів під які були сформовані 100% резервів, що зменшило частку проблемних активів Приватбанку з 79,2% до 76,7%. Таке списання проблемних активів є першочерговим заходом плану скорочення обсягів проблемних кредитів у державних банках, зокрема рішенням Ради фінансової стабільності передбачено списання 305 млрд грн за 3 роки.

Одним з помітних недавніх подій, які значно знизили ризики для фінансової стабільності, є внесення змін до банківського законодавства. Відтепер неплатоспроможні банки не можуть повернутися на ринок. Це правило кардинально змінить юриспруденцію і унеможливить роботу зомбі-банків.

Таким чином, макропруденційна політика НБУ – це комплекс заходів, що спрямовані на виявлення та оцінку системних ризиків для забезпечення фінансової стабільності та інструментів у формі вимог та обмежень, що застосовуються до фінансової системи в цілому або окремих груп її учасників з метою досягнення цілей макропруденційної політики.

Залежно від ситуації НБУ може реагувати на системні ризики наступними способами:

1) попередження про ризик. Інформування учасників фінансового ринку, інших регуляторів, органів влади, громадськості про ризики для фінансової стабільності. Це обов'язковий крок. Макропруденційних відповідей вичерпується тільки в тому випадку, якщо застосування макропруденційних обмежень передчасно, недоцільно або неможливо;

2) впровадження макропруденційних інструментів. Якщо попередження про ризики недостатньо, НБУ буде використовувати макропруденціальні інструменти, аналізуючи переваги та недоліки їх використання перед впровадженням. Рішення про впровадження макропруденційних інструментів і їх параметрів рекомендовано КФС та схвалено Правлінням НБУ. Якщо ризики не можуть бути усунені заходами НБУ, він ініціює їх розгляд в РФС або ініціює залучення інших відомств. НБУ заздалегідь повідомляє учасників фінансового сектора про введення більшості макропруденційних інструментів.

Український банківський сектор увійшов в кризу, викликану пандемією, в хорошій формі і з достатнім запасом міцності. Експрес-стрес-тест банків навесні 2020 року показав, що більшість банків збережуть фінансову стабільність, незважаючи на кризу. У той же час було встановлено, що дев'ять банків можуть порушити нормативи достатності основного капіталу, два з яких є державними. Це ті ж установи, які в минулому мали негативні результати стрес-тестів, але не вжили достатніх заходів для вирішення проблем, що накопичилися.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Фінансова стабільність тісно пов'язана з пріоритетом Національного банку – підтриманням стабільності цін. Сприяння фінансової стабільності та стабільності банківської системи є однією з ключових функцій НБУ відповідно до Закону України «Про Національний банк України».

Результатом дослідження є удосконалення визначення макропруденційної політики, що полягає в наступному: макропруденційна політика являє собою комплекс заходів, інструментів, інституційного середовища з метою забезпечення фінансової стійкості фінансової системи і банківської галузі, зокрема.

Сьогодні НБУ вже використовує ряд класичних макропруденційних інструментів і заходів, які можна прирівняти до них. У найближчі два роки планується впровадити ще кілька інструментів, які НБУ адаптує до українських умов, збере необхідну інформацію і розробить моделі для оцінки ефектів від використання інструментів.

Національний банк постійно вдосконалює інструменти забезпечення фінансової стабільності та регулярно проводить оцінку ризиків для фінансового сектора та економіки в цілому. Для досягнення фінансової стійкості НБУ використовує такі підходи:

- реалізація макропруденційної політики;
- підтримка банків НБУ як кредитора останньої інстанції;
- забезпечення нагляду (нагляду) за банками, платіжними системами і платіжними системами;
- стрес-тестування банківської системи і найбільших банків-позичальників.

Для досягнення фінансової стійкості Національний банк спільно з іншими регуляторами працює за такими напрямками:

- запобігання і поширення криз;
- розвиток фінансової системи для підвищення її стійкості до криз;
- усунення наслідків кризових явищ.

Забезпечення ефективного макропруденційного регулювання, крім міжвідомчої координації, вимагає взаємодії з іншими напрямками політики центрального банку. В рамках

повноважень НБУ макропруденційна політика взаємопов'язана з монетарною політикою і банківським (мікропруденційним) наглядом. І хоча ці напрями реагують на різні виклики і переслідують різні цілі, проте вони повинні взаємодіяти і доповнювати один одного.

Таким чином, макропруденційна політика запобігає накопиченню і реалізацію системних ризиків у фінансовому секторі для запобігання збоїв в його функціонуванні. Кінцева мета макропруденційної політики – забезпечити фінансову стабільність, тобто такий стан фінансової системи, при якому вона здатна належним чином виконувати свої основні функції: фінансове посередництво, платежі і успішно протистояти кризам. Досягнення цієї мети сприятиме сталому економічному зростанню.

Література

1. Zhavoronok A., Kholiavko N. Banking system of Ukraine: trends and prospects of development. *Modern Science – Moderní věda*. Praha. Česká republika, Nemoros. 2020. No 10. P. 129-142.
2. Фецишин М.П., Жаворонок А.В., Ковальчук Н.О. Аналітична оцінка фінансової стійкості та стабільності банківської системи України на основі індикаторів. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. №6 (74). С. 83-88. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2019-6-59>
3. Фецишин М.П., Жаворонок А.В., Ковальчук Н.О. Механізм державного регулювання кризових явищ банківської галузі в умовах глобальних викликів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. №28. С. 121-125. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2019-28-53>
4. Fedyshyn M.F., Marich M.G., & Abramova A.S. The influence of credit factors on the development of the real economic sector in the conditions of economic. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2018. 2(25), P. 366-374. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v2i25.136561>
5. Коріньок Я.О. Макропруденційна політика: сутність, завдання, інструменти. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2014. Випуск 38. С.351-359. 5
6. Дзюблюк О.В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи: монографія / О.В. Дзюблюк, Р.В. Михайлик. Тернопіль, 2009. 316 с. 6
7. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. URL: zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 10.10.2020).
8. Міщенко О.І., Бауман О.С. Система інструментів макропруденційного регулювання та їх використання в Україні. *Наукові праці НДФІ*. 2016. № 4 (77). С.34-45.
9. Полікарпова О.С. Фінансові дисбаланси та макропруденційна політика у Валютному союзі. *Проблеми економіки*. 2015. №4. С.46-52.
10. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення: 15.10.2020)
11. Основні показники діяльності банків. URL: <https://www.bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/> (дата звернення: 15.10.2020)
12. Банківський сектор України: реалії та перспективи. URL: http://vashbankir.com/financial-literacy/articles/_bankovskiy-sektor-ukrainy-realii-i-perspektivy (дата звернення: 12.11.2020)

References

1. Zhavoronok, A., & Kholiavko, N. (2020). Banking system of Ukraine: trends and

- prospects of development. *Modern Science – Moderní věda*. Praha. Česká republika, Nemoros, 10, 129-142.
2. Fedyshyn, M.F., Zhavoronok, A.V., & Kovalchuk, N.O. (2019). Analytical assessment of financial stability and stability of the banking system of Ukraine on the basis of indicators. *Problems of system approach in economy*, 6(74), 83-88. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2019-6-59> [in Ukrainian].
 3. Fedyshyn, M.F., Zhavoronok, A.V., & Kovalchuk, N.O. (2019). The mechanism of state regulation of crisis phenomena in the banking sector in the context of global challenges. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International Economic Relations and the World Economy*, 28, 121-125. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2019-28-53> [in Ukrainian].
 4. Fedyshyn M.F., Marich M.G., & Abramova A.S. The influence of credit factors on the development of the real economic sector in the conditions of economic. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2018. 2(25), P. 366-374. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptop.v2i25.136561>
 5. Korinok Ya.O. Macroprudential policy: essence, tasks, tools. *Problems and prospects of development of the banking system of Ukraine*. 2014. Issue 38. P.351-359 [in Ukrainian].
 6. Dzyublyuk OV, Mykhailyk R.V. (2009) Financial stability of banks as a basis of effective functioning of credit system: monograph. Ternopil, 316 p.
 7. On the National Bank of Ukraine: law of Ukraine. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> [in Ukrainian]
 8. Mishchenko O.I., Bauman O.S. System of macroprudential regulation tools and their use in Ukraine. *Scientific works of NDFI*. 2016. 4 (77). P.34-45 [in Ukrainian].
 9. Polikarpova O.S. Financial imbalances and macroprudential policy in the Monetary Union. *Problems of the economy*. 2015. 4. P.46-52 [in Ukrainian].
 10. Oficijnyj sajt Nacionaljnogho banku Ukrajinjy [Official site of the National bank of Ukraine]. *bank.gov.ua*. Retrived from <https://bank.gov.ua> [in Ukrainian] (accessed [15 october 2020](#))
 11. Osnovni pokaznyky diialnosti bankiv [Official site of the National bank of Ukraine]. *bank.gov.ua*. Retrived from <https://www.bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/> [in Ukrainian] (accessed [15 october 2020](#))
 12. Bankivskyi sektor Ukrainy realii ta perspektyvy. Retrived from <http://vashbankir.com/financial-literacy/articles/bankovskiy-sektor-ukrainy-realii-i-perspektivy> [in Ukrainian] (accessed [12 november 2020](#))